

Notat

OPPDRAG	Lærdalsøyri skule	DOKUMENTKODE	10275113-01-RIM-NOT-003
EMNE	Begrunnelse for bruk av krav iht. FOA §7-9	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPPDRAGSGIVER	Lærdal kommune	OPPDRAGSLEDER	Lise Mansfeldt Kiely
KONTAKTPERSON	Jonas Edshage	UTARBEIDET AV	Lise Mansfeldt Kiely
KOPI		ANSVARLIG ENHET	10232043 Bygningsforvaltning, bygningsfysikk og miljørådgivning

SAMMENDRAG

Multiconsult AS er engasjert av Lærdal kommune for å utarbeide et faglig grunnlag for hvordan klima- og miljøhensyn best kan ivaretas i anskaffelsen knyttet til rehabilitering og påbygg av Lærdalsøyri skule. Dette notatet redegjør for hvorfor kommunen velger å ivareta klima- og miljøhensyn gjennom konkrete krav i kravspesifikasjonen, fremfor bruk av klima og miljø som tildelingskriterium.

Vurderingen bygger på en analyse av prosjektets viktigste klima- og miljøpåvirkninger, som særlig er knyttet til materialbruk, avfallshåndtering og levetid. Gjennomgangen viser at disse påvirkningene i stor grad kan styres direkte gjennom konkrete og etterprøvbare krav, særlig innen avfallshåndtering, avfallsreduksjon og klimagassutslipp fra byggematerialer.

Samtidig er det identifisert få relevante tildelingskriterier som treffer disse miljøpåvirkningene og som markedet er modent nok til å levere på. Bruken av slike kriterier vil derfor innebære større usikkerhet knyttet til både evaluering og faktisk miljøeffekt.

Samlet vurderes bruk av krav å gi en mer forutsigbar, etterprøvbar og effektiv ivaretagelse av klima- og miljøhensyn i denne anskaffelsen. Det konkluderes derfor med at krav gir klart bedre klima- og miljøeffekt enn tildelingskriterier.

Det bemerkes at regelverket for klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser endres fra 1. juli 2026, ved at FOA § 7-9 oppheves og hovedregelen videreføres i anskaffelsesloven § 5b. Etter den nye bestemmelsen gis oppdragsgiver økt fleksibilitet til å ivareta klima- og miljøhensyn gjennom krav, tildelingskriterier eller en kombinasjon av disse, uten krav om å dokumentere at ett virkemiddel gir klart bedre effekt enn det andre.

00	29.06.2026	Begrunnelse for bruk av krav iht. FOA §7-9	Lise Mansfeldt Kiely	Reidun Dahl Schlanbusch	Lise Mansfeldt Kiely
REV.	DATO	BESKRIVELSE	UTARBEIDET AV	KONTROLLERT AV	GODKJENT AV

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Innledning og formål	3
2	Rettslig utgangspunkt	3
3	Utgangspunkt for vurderingen	4
	3.1 Vesentlige klima- og miljøpåvirkninger	4
	3.2 Tilgjengelige virkemidler	4
4	Vurdering av klima- og miljøpåvirkning	5
	4.1 Sikker måloppnåelse	5
	4.2 Effekt på de viktigste klima- og miljøpåvirkningene	5
	4.3 Markedsmodenhet og gjennomførbarhet	5
	4.4 Evaluering og etterprøvnbarhet	6
	4.5 Samlet effekt av kravspakke	6
5	Samlet vurdering og konklusjon	6

1 Innledning og formål

Dette notatet redegjør for hvorfor Lærdal kommune har valgt å ivareta klima- og miljøhensyn gjennom konkrete krav i kravspesifikasjonen, fremfor bruk av klima- og miljø som tildelingskriterium, i anskaffelsen knyttet til rehabilitering og påbygg av Lærdalsøyri skule.

I henhold til forskrift om offentlige anskaffelser (FOA) § 7-9 skal klima- og miljøhensyn som hovedregel vektet med minimum 30 % i tildelingen, med mindre det er klart at krav i stedet gir bedre klima- og miljøeffekt. Formålet med dette notatet er å dokumentere at dette vilkåret er oppfylt.

Vurderingene bygger på analyser gjennomført i notatet «Klima og miljø i offentlig anskaffelse» (10275113-01-RIM-NOT-002).

2 Rettslig utgangspunkt

Krav til ivaretagelse av klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser følger av forskrift om offentlige anskaffelser (FOA) § 7-9. Bestemmelsen pålegger oppdragsgiver å innrette anskaffelsen slik at klima- og miljøhensyn ivaretas, og etablerer samtidig en hovedregel for hvordan dette skal gjennomføres.

Etter hovedregelen skal klima- og miljøhensyn vektlegges som tildelingskriterium med minimum 30 prosent. Formålet er å stimulere til konkurranse om gode klima- og miljøløsninger, ved at leverandørene gis insentiver til å tilby løsninger med lavere miljøbelastning enn minimumskravene.

Bestemmelsen åpner imidlertid for et unntak fra denne hovedregelen. Dersom oppdragsgiver kan dokumentere at klima- og miljøhensyn i stedet ivaretas bedre gjennom krav i kravspesifikasjonen, kan slike krav benyttes som alternativ til tildelingskriterier. Det er et vilkår at kravene samlet sett gir en klart bedre klima- og miljøeffekt enn bruk av tildelingskriterier.

Valg av virkemiddel må baseres på en konkret vurdering av den aktuelle anskaffelsen. Sentrale momenter i vurderingen vil typisk være:

- hvilke deler av anskaffelsen som har størst klima- og miljøpåvirkning
- i hvilken grad disse påvirkningene kan styres gjennom krav eller konkurranseparametere
- markedsmodenhet og tilgjengelighet av relevante løsninger
- risiko knyttet til evaluering og gjennomføring

Krav som stilles må være relevante, forholdsmessige og etterprøvbare, og knyttet til leveransen.

På denne bakgrunn må oppdragsgiver foreta en samlet vurdering av om klima- og miljøhensyn i den konkrete anskaffelsen best ivaretas gjennom tildelingskriterier, eller gjennom konkrete krav i kravspesifikasjonen.

Det bemerkes at regelverket for klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser endres fra 1. juli 2026, ved at FOA § 7-9 oppheves og hovedregelen videreføres i anskaffelsesloven § 5b. Etter den nye bestemmelsen gis oppdragsgiver økt fleksibilitet til å ivareta klima- og miljøhensyn gjennom krav, tildelingskriterier eller en kombinasjon av disse, uten krav om å dokumentere at ett virkemiddel gir klart bedre effekt enn det andre.

Vurderingene i dette notatet er gjennomført i tråd med kravene i FOA § 7-9, og vil også være relevante etter nytt regelverk, hvor bruk av krav fremstår som et hensiktsmessig virkemiddel i denne anskaffelsen.

3 Utgangspunkt for vurderingen

3.1 Vesentlige klima- og miljøpåvirkninger

For rehabilitering og påbygg av Lærdalsøyri skule er det gjennomført en kvalitativ vurdering av hvilke deler av prosjektet som gir størst klima- og miljøpåvirkning. Vurderingen tar utgangspunkt i prosjektets omfang, inkludert både ombygging av eksisterende bygningsmasse og oppføring av ny fløy, samt erfaringstall fra tilsvarende byggeprosjekter.

Analysen viser at de mest vesentlige klima- og miljøpåvirkningene er knyttet til:

- materialbruk
- avfallshåndtering
- robusthet, levetid og vedlikeholdsbehov

Materialbruk utgjør en betydelig andel av prosjektets samlede klimagassutslipp, særlig knyttet til produksjon av materialer som betong, stål og isolasjon. Valg av materialer og konstruksjonsløsninger vil derfor ha stor betydning for prosjektets totale klimaavtrykk.

Avfallshåndtering er et sentralt tema som følge av omfattende rehabiliteringsarbeider med tilhørende riving og ombygging. I tillegg gir prosjektet et potensial for avfallsreduksjon og bedre ressursutnyttelse gjennom systematisk sortering og planlegging.

Videre vil krav til robuste løsninger, lang levetid og lave vedlikeholdsbehov ha betydning for miljøpåvirkningen i et livsløpsperspektiv. Materialvalg og detaljering som reduserer behov for utskifting og vedlikehold vil bidra til lavere samlet ressursbruk over tid.

Øvrige forhold, som energibruk i drift samt transport og byggeplassgjennomføring, vurderes samlet sett å ha lavere påvirkning i dette prosjektet, blant annet fordi energikrav i stor grad er regulert gjennom TEK17, og fordi prosjektet i begrenset grad omfatter masseforflytning og grunnarbeider.

På denne bakgrunn vurderes tiltak innen materialbruk, avfallshåndtering og robusthet å gi størst klima- og miljøeffekt i prosjektet.

3.2 Tilgjengelige virkemidler

Valg av virkemiddel for å ivareta klima- og miljøhensyn må ses i sammenheng med hvilke relevante og egnede tiltak som faktisk er tilgjengelige i markedet, samt hvordan disse best kan implementeres i konkurransen.

Gjennomgang av DFØs kriterieveiviser, tilpasset prosjektets karakter og de identifiserte hovedpåvirkningene, viser at det er begrenset tilgang på relevante tildelingskriterier innen de områdene som gir størst klima- og miljøeffekt. De mest aktuelle kriteriene er knyttet til:

- byggavfallsminimering
- ombruk av bygningsdeler og materialer

Av disse vurderes byggavfallsminimering som relevant, men med begrenset differensieringspotensial mellom tilbyderne. Kriterier knyttet til ombruk er forbundet med lavere markedsmodenhet og større usikkerhet i både gjennomføring og evaluering i det aktuelle markedet.

Samtidig viser gjennomgangen at det finnes flere relevante og modne kravspesifikasjoner som direkte adresserer de viktigste påvirkningskildene i prosjektet, særlig innen:

- avfallshåndtering og sortering
- avfallsreduksjon
- klimagassutslipp fra byggematerialer

Disse kravene er i stor grad standardiserte, etterprøvbare og basert på etablerte løsninger i markedet. De kan dermed implementeres som konkrete krav i konkurransegrunnlaget med høy grad av forutsigbarhet for både oppdragsgiver og leverandører.

På denne bakgrunn foreligger det et klart bedre og mer operasjonalisert grunnlag for å styre de viktigste klima- og miljøpåvirkningene gjennom krav enn gjennom tildelingskriterier i denne anskaffelsen.

4 Vurdering av klima- og miljøpåvirkning

4.1 Sikker måloppnåelse

Bruk av klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen innebærer at alle leverandører må oppfylle et definert minimumsnivå for miljøprestasjon. Dette gir en forutsigbar og sikker klima- og miljøeffekt i prosjektet.

Dersom klima- og miljøhensyn ivaretas gjennom tildelingskriterier, vil miljøprestasjon inngå som ett av flere konkurranseparametere. Det vil da være en risiko for at tilbud med lavere miljøprestasjon vinner konkurransen, eksempelvis som følge av lavere pris eller bedre score på andre kriterier. Dette innebærer at den faktiske miljøeffekten av anskaffelsen blir usikker.

På bakgrunn av dette vurderes krav å gi en betydelig høyere sannsynlighet for at ønsket klima- og miljønivå faktisk oppnås i prosjektet.

4.2 Effekt på de viktigste klima- og miljøpåvirkningene

De største klima- og miljøpåvirkningene i prosjektet er knyttet til materialbruk, avfallshåndtering og robusthet. Disse påvirkningene kan i stor grad styres direkte gjennom konkrete og målbare krav, herunder:

- krav til avfallssortering og avfallsreduksjon
- krav til klimagassutslipp fra byggematerialer
- krav til materialvalg og løsninger med lang levetid

Tilgjengelige tildelingskriterier dekker i begrenset grad disse områdene, og gir i liten grad mulighet for å oppnå tilsvarende styring av de viktigste utslippsdriverne.

Krav vurderes derfor som et mer treffsikkert virkemiddel for å redusere klima- og miljøpåvirkningen i dette prosjektet.

4.3 Markedsmodenhet og gjennomførbarhet

For de mest sentrale tiltakene i prosjektet, særlig innen avfallshåndtering og klimagasskrav til byggematerialer, vurderes markedsmodenheten som god. Denne vurderingen bygger på at entreprenører erfaringsmessig kan dokumentere høy sorteringsgrad fra tidligere prosjekter, og at systematisk arbeid med avfallshåndtering og tilhørende rapportering i stor grad er etablert praksis i bransjen.

Videre kan klimagasskrav til materialer i stor grad følges opp gjennom standardisert dokumentasjon i form av miljødeklarasjoner (EPD), og det vurderes å være god tilgang på produkter som oppfyller relevante utslippsgrenser.

Samlet tilsier dette at krav innen disse områdene kan stilles på et relativt ambisiøst nivå uten å begrense konkurransen vesentlig, og med høy sannsynlighet for at kravene faktisk lar seg oppfylle i gjennomføringsfasen.

4.4 Evaluering og etterprøvbarehet

Bruk av tildelingskriterier for klima og miljø stiller betydelige krav til både utforming av evalueringsmodell og gjennomføring av evalueringen. For at slike kriterier skal fungere etter hensikten, må tilbudene være sammenlignbare, dokumentasjonen tilstrekkelig detaljert, og vurderingene kunne gjennomføres på en objektiv og etterprøvbare måte. I denne anskaffelsen er det identifisert få relevante tildelingskriterier, og for flere av disse – særlig knyttet til ombruk og mer kvalitative vurderinger – vil det være betydelig usikkerhet både i hvordan leverandørene responderer og hvordan tilbudene best kan evalueres opp mot hverandre.

Denne usikkerheten innebærer økt risiko for at evalueringen blir skjønnspreget, og at resultatet i mindre grad reflekterer reelle forskjeller i klima- og miljøprestasjon. Det kan også gjøre det mer krevende å etterprøve evalueringen i etterkant.

Krav i kravspesifikasjonen kan derimot utformes som konkrete og målbare størrelser med tydelige dokumentasjonskrav, for eksempel gjennom krav til sorteringsgrad, avfallsmengder eller klimagassutslipp for materialer. Slike krav gir et langt bedre grunnlag for kontroll både i tilbudsfasen og i kontraktsgjennomføringen. Samtidig reduseres behovet for skjønn i evalueringen, noe som bidrar til økt transparens og etterprøvbarehet i anskaffelsen.

4.5 Samlet effekt av kravpakke

Det er identifisert en kombinasjon av krav som samlet sett gir høy klima- og miljøeffekt, og som direkte adresserer prosjektets viktigste påvirkningsfaktorer. Dette gjelder særlig krav til avfallshåndtering og sorteringsgrad, begrensning av generert byggavfall, samt krav til klimagassutslipp fra byggematerialer.

Når disse kravene ses i sammenheng, gir de en helhetlig styring av både ressursbruk og utslipp i prosjektet. Kravene bidrar til å redusere avfallsmengder samtidig som de begrenser klimagassutslipp knyttet til materialvalg, og sikrer dermed effekt både i produksjons- og byggefasen. Videre bygger kravene på etablerte og etterprøvbare metoder, noe som gjør dem egnet for både dokumentasjon og oppfølging i gjennomføringsfasen.

En slik samlet og målrettet styring av sentrale klima- og miljøpåvirkninger vil i praksis være vanskelig å oppnå ved bruk av tildelingskriterier alene, hvor effekten i større grad avhenger av konkurransesituasjonen og vurderingen av de enkelte tilbudene.

5 Samlet vurdering og konklusjon

Samlet viser vurderingen at bruk av klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen gir en mer effektiv og forutsigbar ivaretagelse av klima- og miljøhensyn i denne anskaffelsen enn bruk av tildelingskriterier. Kravene sikrer et høyt og enhetlig minimumsnivå for alle leverandører, og retter seg direkte mot de viktigste klima- og miljøpåvirkningene i prosjektet, særlig knyttet til materialbruk og avfallshåndtering.

Videre bygger de foreslåtte kravene på løsninger som vurderes som modne i markedet, noe som gir høy gjennomførbarhet og lav risiko for svekket konkurranse. Samtidig er kravene konkrete og

etterprøvbare, noe som reduserer usikkerhet både i evalueringen og i kontraktsgjennomføringen. Dette bidrar til økt sannsynlighet for at de planlagte klima- og miljøeffektene faktisk realiseres.

Bruk av tildelingskriterier vurderes derimot å gi mer usikker måloppnåelse, begrenset effekt på de mest vesentlige påvirkningsfaktorene og høyere risiko knyttet til evaluering og gjennomføring i denne anskaffelsen.

På denne bakgrunn vurderes det at bruk av konkrete klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen gir klart bedre klima- og miljøeffekt enn bruk av tildelingskriterier, ved at kravene direkte styrer de mest vesentlige påvirkningsfaktorene og sikrer et forutsigbart minimumsnivå for alle leverandører. Vilkåret i FOA § 7-9 for å fravike hovedregelen anses dermed oppfylt.

Det bemerkes at regelverket for klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser endres fra 1. juli 2026, ved at FOA § 7-9 oppheves og hovedregelen videreføres i anskaffelsesloven § 5b. Etter den nye bestemmelsen gis oppdragsgiver økt fleksibilitet til å ivareta klima- og miljøhensyn gjennom krav, tildelingskriterier eller en kombinasjon av disse, uten krav om å dokumentere at ett virkemiddel gir klart bedre effekt enn det andre.